

Leders tale Kirkemøtet 2011

Svein Arne Lindø, 5. april 2011

Statsråd, Sametingets president, medlemmer av kirke-, utdannings- og forskningskomiteen på Stortinget, ordfører, gjester fra utlandet og fra Norge, kjære delegater,

I Aftenposten hevdes det i dag at folk flest har liten tillit til Den norske kirkes ledere. Dette er en litt utfordrende beskjed å få når en skal gå på Kirkemøtets talerstol og holde sin første åpningstale som kirkens øverste valgte leder.

Jeg er kommet til at dette skal jeg ta personlig. Ikke slik å forstå at jeg tror det først og fremst er meg de har tenkt på, de som har uttalt seg om kirkens ledere. Til det er jeg vel for nyvalgt og for ukjent. Jeg tar det imidlertid som en personlig utfordring å ikke bli engstelig av en slik beskjed. Kirkelige ledere skal være ydmyke, men ikke redde for å bli kritisert offentlig. Vi skal være lydhøre for kritikk, men vi skal ikke miste frimodigheten på kirkens vegne. For kirken er ikke nødvendigvis det samme som sine lederskikkelser. Kirken er – heldigvis – noe mer enn det inntrykket lederne makter å etterlate seg i den norske offentligheten.

Den norske kirke har nettopp fått en annen ny leder. For litt over en uke siden ble biskop Helga Haugland Byfuglien utnevnt til det nyopprettede 12. biskopembetet, som ledende biskop. For første, og formodentlig siste gang ble Bispemøtets preses utnevnt av kirkelig statsråd. Utnevnelsen var varmt anbefalt av hele kirken. Det var biskop Helga alle stemmeberettigede pekte på. At dette skjedde samtidig med 50-årsjubileet for kvinners prestetjeneste i Den norske kirke, satte et historisk utropstegn etter biskopens egne ord på utnevnesdagen: "Nå kan kvinner bli hva som helst i kirken!" På vegne av oss alle her på Kirkemøtet, sier jeg, gratulerer, biskop Helga. Du er rett dame på rett plass til rett tid. Måtte din tjeneste være og bli til velsignelse for Den norske kirke.

Samtidig vi jeg benytte anledningen til å gratulere oss alle med 50-årsjubileet for kvinners prestetjeneste i Den norske kirke. I dag er det vanskelig å tenke seg Den norske kirke uten den innsatsen og det mangfoldet kvinnelige ansatte av alle slag representerer.

Ny kirkeordning – reform av staten

Denne våren holdes det seminarer rundt om i hele landet. Tema for seminarene er ny kirkeordning. Vi begynner å innstille oss på at kirken vil komme i en endret relasjon til staten når Grunnloven endres våren 2012. I forståelse med myndighetene, ligger vi her et hestehode foran de politiske begivenhetenes gang. I følge den politiske retorikken, må Den norske kirke lykkes

med demokratireformen før relasjonen til staten kan endres og en ny kirkeordning etableres. Kirken må bestå demokrati-testen.

Denne forutsetningen får det til å høres ut som kirken må reformeres for at båndene mellom kirke og stat skal kunne løsnes. Men saken er at det tverrpolitiske stat-kirke-forliket fra 2008 først og fremst markerer en helt nødvendig reform av staten. Det er staten som ikke lenger kan holde seg med en statlig religion. Og det er staten som ikke lenger kan være bekjent av å bestyre et trossamfunn. Denne reformen av staten vil med nødvendighet innebære behov for reformer av kirkeordningen, og den prosessen har vi nå begynt på. Vi ser fram til fortsettelsen.

Samisk kirkeliv

Den norske kirke levde lenge i rammen av en måte å tenke om staten på, som kan sammenfattes i ordene ”*én stat, ett folk, én religion*”. I dag ser vi et tydelig oppbrudd fra denne tenkningen i arbeidet med endrede relasjoner mellom stat og kirke. Befolkningen i Norge er blitt mer sammensatt. Vi erkjenner dessuten i dag at det aldri var bare ett folk i Norge, og at staten Norge er etablert på territoriet til to folk, det samiske og det norske. Dette er utgangspunktet for anerkjennelsen av samene som urfolk i Norge, med det særskilte minoritetsvernet det medfører.

Da Kirkemøtet i 2006 ba om en plan for utviklingen av samisk kirkeliv hvor nordsamisk, lulesamisk og sørsamisk språk, samt samisk kultur i sitt mangfold blir ivaretatt, uttalte Kirkemøtet følgende: ”Den norske kirke blir en sannere og helere kirke når samisk kirkeliv får utfolde seg i tråd med sin egenart”. Denne formuleringen er et godt utgangspunkt når vi skal behandle *Strategiplan for samisk kirkeliv* på dette kirkemøtet.

Selv om denne saken i særlig grad berører samer og samisk kirkeliv, handler den også om hele vår selvforståelse som kirke. I følge Det nye testamente framsto kirken allerede pinedag som *flerspråklig*, da mennesker fra en mengde folkeslag undret seg over å høre apostlene tale om Guds storverk på sine egne språk. Ja, selve ordet "kristen" som navn på Jesu etterfølgere, oppstod ikke i Jerusalem, men i det flerkulturelle Antiokia (Ap 11,26). Dette minner oss om at en kirke som lar seg bruke i ekskluderende nasjonsbyggingsprosjekter, beveger seg bort fra det å være kirke. En visjon om et livskraftig og levende samisk kirkeliv må derfor inngå i Den norske kirkes forståelse av å være sann folkekirke i Norge.

Handlingsplanen til Strategiplan for samisk kirkeliv vil virke i en periode der relasjonene mellom staten og Den norske kirke er i endring. Det er naturlig å knytte et par ord til hvilke konsekvenser dette har for samisk kirkeliv i Den norske kirke. La meg først si dette: Som kirke erkjenner vi at større selvstendighet i forhold til staten også innebærer et større selvstendig ansvar med hensyn til å fremme og verne samisk kirkeliv i vår kirke. Det er i seg selv opplagt, og vi mener at Strategiplan for samisk kirkeliv legger til rette for dette.

Når det er sagt er det samtidig viktig for Den norske kirke å understreke at statens ansvar for samisk kirkeliv ikke opphører med endrede relasjoner mellom stat og kirke, men tvert om fortsatt er forankret i statens grunnlovsfestede ansvar. Grunnloven § 110a sier at ”det påligger Statens myndigheter å legge forholdene til rette for at den samiske folkegruppe kan sikre og utvikle sitt språk, sin kultur og sitt samfunnsliv.” Dette må også omfatte det samiske folkets rett til å sikre og utvikle sitt kirkeliv på egne språk og i pakt med egne tradisjoner. Også i framtiden vil derfor samisk kirkeliv være et felt der statens kirkepolitiske og samepolitiske ansvar møtes.

Demokrati i kirken

Vi deler partiene på Stortingets ambisjon om å videreutvikle det kirkelige demokratiet. Dette jobber vi med. Men demokratisering er ikke en ny oppfinnelse i vår kirke. Nå som Kirkemøtet på to samlinger driver et identitetsarbeid, der vi reflekterer rundt hva det vil si å være en evangelisk-luthersk kirke, kan det være grunn til å stanse litt ved det vi kunne kalle vår demokrati-historie.

Det avgjørende og selvsagte utgangspunktet er kristendommens budskap om at evangeliet er for alle. En annen viktig forutsetning er arven fra reformasjonen. Martin Luthers kanskje viktigste bidrag var å demokratisere tilgangen til Guds ord. Bibelen ble oversatt til morsmålet. Alle skulle dessuten lære å lese, slik at de kunne lese Guds ord selv.

Alminnelige mennesker ble altså gjort myndige i religiøs forstand. Myndige lekfolk stilte seg etter hvert frimodig ved siden av teologisk lærde og forkynte Guds ord. Når denne myndiggjøringen ble koplet med idealer om opplysning og allmenndanning, hadde det et demokratiserende potensiale som fikk stor betydning for utviklingen av vårt politiske folkestyre. Det er ikke sikkert kirkens folk hadde tenkt det slik, eller sett det for seg, men slik ble virkningen – og den er på en måte en logisk følge av Jesu' radikale budskap.

Gjennom de siste 140 årene er det så bygd opp et organisatorisk kirkelig demokrati. Menighetsmøtet ble etablert i 1873. Her fikk kvinner stemmerett i 1903, ti år før det ble innført alminnelig stemmerett for kvinner ved valg til Stortinget. Vi har hatt menighetsråd fra 1920, bispedømmeråd fra 1933, kirkeråd fra 1969, kirkemøte fra 1984 og kirkelig fellesråd i den formen vi har i dag fra 1996. Stemmerett ved valg av menighetsråd har omfattet alle kirkens voksne medlemmer siden starten i 1920.

I løpet av de siste tiårene har kirken fått større selvstyre og nye demokratiske organer med myndighet i kirkens indre anliggender. Det svarer godt til Den norske kirkes egenart som trossamfunn. Og det er en nødvendig utvikling sett i lys av Norges forpliktelse på tros- og livssynsfriheten og utviklingen av større livssynsmessig pluralisme i samfunnet.

Tiden er inne til å ta de neste skrittene og overlate styret av kirken til kirkelig valgte organer. Dette vil være til beste for både stat, kirke og folk. Den norske staten vil kunne jobbe for å fremme menneskerettighetene med større troverdighet og styrke etter dette. Kirken får rom til å utvikle seg til det beste etter sin egenart, og fylle sin rolle i folket på en ny og mer tidsmessig måte.

Den norske kirke har som majoritetskirke et særlig ansvar for å bidra til at tros- og livssynsminoriteter ikke blir diskriminert, verken i lovverket eller i samfunnsfellesskapet. Arbeidet med å bygge ned kirkens formelle samfunnsmyndighet er derfor ønsket og påskyndet av kirken. Jeg tror at Den norske kirke vil bli bedre i stand til å virkelig gjøre sin visjon om å være *en tjenende kirke* på en troverdig måte, når makten bygges ned. Jeg tror kirken vil framstå mer frimodig som bekjennende og misjonerende om den ikke lenger bestyres av staten. Og jeg tror den åpne folkekirken blir vitalisert av at folk inviteres til å delta og ta ansvar for kirken sin.

Kirkevalget 2011

I år er det kirkevalg igjen. Invitasjonen til deltakelse og engasjement vil bli sendt ut til 3,1 millioner stemmeberettigede medlemmer. Det skal velges menighetsråd og bispedømmerråd. Arbeidet i kirkens rådsorganer er en diger dugnadsinnsats for kirken. I disse dager får mange tusen mennesker spørsmål om de kan tenke seg å stille seg til disposisjon for å gjøre en jobb for kirken, lokalt eller regionalt og nasjonalt.

Dette gjelder oss også. Dette er siste gang akkurat vi samles som kirkemøte, dersom vi ikke blir valgt inn igjen. Og det er poenget: Det er viktig at mange av oss stiller til gjenvalg. Vår periode er bare på to år, altfor kort sett i forhold til de viktige sakene bispedømmerådene og Kirkemøtet for tiden behandler.

Jeg har sagt ja til å bli nominert til høstens valg. Grunnen til det er at jeg fortsatt ønsker å være med og prege utviklingen i kirken min. Gjennom snart to perioder er min erfaring at jeg har innflytelse i de demokratiske prosessene. Mine synspunkter blir respektert, av og til i mindretall, og andre ganger i flertall. "At du orker" sier noen. "Kirken er ute av kurs". Mitt svar er da at jeg ønsker å medvirke til rett kurs, og da må jeg være om bord. Vel vitende om at ikke alt som skjer er slik jeg vil ha det. Men min erfaring er at min stemme teller. Derfor håper jeg at mange av dere vil være med videre. Kontinuitet er viktig. Bli med på noe viktig!

Grunnloven endres neste vår. Kirken og Stortinget er enige om at tiden er inne til å foreta avgjørende og nødvendige konstitusjonelle endringer. Kirkemøtet skal i dette møtet gi sitt høringssvar på Regjeringens utkast til utredning om hva disse endringene egentlig betyr. Alt vil ikke være gjort med dette. Mye arbeid gjenstår før en ny kirkeordning er på plass. Denne prosessen vil ta tid og den bør ta tid. Vi som deltar i disse prosessene får være med og fatte beslutninger i en historisk svært betydningsfull fase i kirkens, og dermed også nasjonens liv. Og i denne fasen er det viktigere enn noen gang at kirkens medlemmer får erfare kirken som nærværende og relevant.

Noen er redde for at kirken ikke lenger skal være til stede over alt. Den norske kirkes sokn dekker i dag hver kvadratmeter av landet. Det skal den fortsatt gjøre, og det er svært viktig at Den norske kirke fortsatt blir tildelt ressurser og muligheter til å være kirke for folk over hele landet. Andre er redde for at kirken skal bli enten for indrekristelig sekterisk eller for mye preget av utvannet folkekirkelighet. Dette er en utfordring til alle som tilhører Den norske kirke. Min kirke er ikke bare min. Den er også din. Den er vår.

Hvordan håndtere uenighet?

Vi står overfor krevende debatter de nærmeste årene. Både når det gjelder hvordan kirken skal organiseres, når det gjelder samlivsetiske spørsmål og en rekke andre saker. For meg er det viktig å understreke at det er i kirkens egne organer disse debattene skal gå. De som ønsker å ha innflytelse i Den norske kirke, må engasjere seg i nettopp kirken. De må delta der beslutninger tas, de må bruke sin stemmeseddel ved valg og aller helst stille til valg. Det er kirken selv, og dens demokratiske valgte organer, som skal streve med de vanskelige spørsmålene, fram til avklaringer som forhåpentligvis bevarer enheten i kirken vår.

Kanskje ligger vår viktigste demokrati-utfordring her: Vi må husholdere med vår uenighet og våre konflikter selv. Vi kan ikke lenger la politikerne være oppmenn i kirkelige stridsspørsmål. Vi kan ikke ta omkamper i stortingskorridorene eller bruke lovverket som brekkstang for å få til endringer i kirken. Vi må bygge en politisk kultur som tar vårt eget demokrati på alvor og gir det den legitimiteten det trenger og fortjener. Dette er utfordrende. Det er særlig utfordrende fordi kirken skal være kirke også for dem som ikke kan tenke seg å engasjere seg i kirkens besluttede organer og som heller ikke stemmer ved kirkelige valg. Jeg mener imidlertid vi ikke kan ivareta interessene til religiøst myndige mennesker ved på nytt å umyndiggjøre dem. Folk må ta sitt medlemskap i kirken på alvor. Vil de ha innflytelse, må de engasjere seg. Ved forrige kirkevalg sa mange medlemmer at de overlot til de mer kirkelig aktive å stemme. Det er også et legitimt valg.

Stavanger biskop har den senere tid hatt samtaler med en gruppe prester som er uenige med biskopen i viktige teologiske og etiske spørsmål. Biskopens samtaler med de såkalte Carissimiprestene er avsluttet, og vi kan nå følge en ganske intens debatt i avisene om denne saken. En luthersk kirke kan klare å leve med ulike meninger i teologiske spørsmål. Kirken har arbeidet seg fram til løsninger som har forhindret at prester og andre medarbeidere har måttet forlate kirken. Også i dette aktuelle spørsmålet håper jeg det finnes en vei som ivaretar vår kirkes ordninger for tilsyn, men som samtidig gir plass for de aktuelle prestene. De er dyktige medarbeidere som kirken trenger i sin tjeneste. Vi må derfor bestrebe oss til det ytterste for å finne løsninger som alle kan leve med.

Min kirke

Den store statlige innbyggerundersøkelsen (Difi) tyder på at folk erfarer at det skjer mye positivt på lokalplanet i vår kirke. Når folk sier at de opplever å bli møtt med imøtekommenhet og respekt, er det konkrete møter i lokale menigheter de snakker om. La meg gi et eksempel fra Gjesdal kommune hvor jeg er omsorgssjef. Ålgård menighet har på en fin måte integrert en gruppe unge og voksne med utviklingshemming i gudstjenestefeiringen. For to søndager siden var kirken full av folk. Det var dåp. Grappa sitt band spilte til stor glede og begeistring.

Soknepresten hadde dagen før vært i fritidsklubben deres og lest prekenten om Maria budskapsdag sammen med dem. Sammen dramatiserte de deretter teksten. Under prekenen deltok en person fra gruppen for å anskueliggjøre teksten. Når klokkeren til sist annonserer kirkekaffe høres en spontan respons: ”Jippi!”. Det skaper glede og gode smil.

La oss dele med hverandre de gode opplevelsene. La oss våge å vise mangfoldet. La oss være stolte av det.

Det handler om Kristus – og om livet.

Det grunnleggende for all vår virksomhet i Den norske kirke, er å være et sted for gudstro. Tro på at Gud, som skapte himmel og jord, og som ga sin egen Sønn til soning for våre synder, at han ga oss kirken til fellesskap med seg og hverandre.

Vi leter etter kirkens nye ståsted i samfunnet, i forhold til staten. Enda viktigere er det at Kirkemøtet skal lete etter veier som gjør kirken til rommet for tro og livsanskuelse for store deler av folket. Det er først og fremst som trossamfunn vi skal være relevante for enkeltpersoner, dernest som samfunnsaktør. Den norske kirke må løfte fram troen på Kristus som frigjørende kraft til et aktivt liv både til å elske seg selv, og elske sin neste. På en respektfull måte utfordres vi til å fortelle om hvordan vår Kristustro gir kraft og mot til å leve og tjene mens vi lever her. Den gir også håp for et liv utover dette vi lever her og nå. Vi må øve oss i å uttrykke våre kristne erfaringer på en troverdig måte, våge å utfordre vår egen bluferdighet overfor våre personlige trosspørsmål. Vi kaller det gjerne å vitne. Noen får et ubehag av dette ordet fordi det virker invaderende i andres liv. Men det handler om en personlig åpenhet på egen tro.

Denne åpenheten om eget liv handler om det levde livet, det personlige og intime, og det som leves i relasjon til andre. På arbeidsplassen, i skolen, i hjemmet, og i menigheten. Vår visjon er formulert slik: Nær livet. Jeg liker formuleringen fordi den uttrykker at jeg som kristen lever mitt liv i nær relasjon til mange andres liv. I relasjon til lokalsamfunnet, og til storsamfunnet. Derfor vedgår andres liv mitt eget, derfor vedgår våre myndigheters beslutninger meg, derfor vil jeg gjøre min stemme gjeldende når politiske beslutninger tas. Ikke minst om religionspolitiske spørsmål. Om menneskeverd og rettferdighet. Fordi det handler om mitt,- og andres liv.

Nær livet – går som en oppfordring til vår kirke, til våre menighetsråd, bispedømmeråd, til alle som arbeider i kirken, og ikke minst til de som tolker gudsordet i gudstjenesten: Vi må leve så nært livet slik det leves i nabolaget, at våre ord blir relevante og forståelige inn i det livet som leves utenfor kirkemurene. Når vi taler sant og relevant om livet blir den religiøse dimensjonen en viktig og troverdig del av helheten. Er det ikke det vi ser i tiden vi lever i, at religion er en viktig del av menneskers liv? Riktignok et religiøst uttrykk som vi ikke alltid gjenkjenner i det tradisjonell kristendom.

Andrea Crouch sang i en av sine legendariske sanger: *Jesus is the answer*. Vi skal respektere alle de som ikke kan stille seg bak et slikt utsagn. Nettopp denne respekten ligger som premiss i religionsdialogen som er så viktig å vår tid. Men samtidig vi jeg på egne vegne frimodig proklamere at dette er en sannhet for meg, og som jeg anbefaler for deg.

Kjære kirkemøtedelegater: Vår visjon er *I Kristus – nær livet*

- Vi skal arbeide for å gjøre kirken til et godt sted for så mange som mulig.
- Vi skal arbeide for å gjøre Den norske kirke til et godt arbeidssted for alle våre medarbeidere.
- Vi skal arbeide for å gjøre menighetene til åpne, inkluderende, tjenende og misjonerende fellesskap som favner tro og liv:

Godt møte.